

Prof. Bouwman zegt in „De Bazuin“:

Zij die meenen, dat de door Dr. Geelkerken voorgestelde methode niet gevaarlijk is, mogen zich wel eens afvragen, of zij niet bezig zijn den rationalistischen weg in te slaan. Dat is juist het gevaarlijk en het misleidende van dat standpunt. Den Gereformeerden, die onverzwakt het Woord Gods trachten te handhaven, dient men toe dat zij op scholastiek standpunt staan, en dat zij de predikanten mechanisch willen binden, en men voelt niet dat men zelf eigen verstand laat heerschen over de Schrift, en onder den schijn van vroomheid tevens zich laat drijven op het mystieke gevoel.

Ten aanzien van de afzetting van den tegenover de Synode weigerachtigen kerkeraad zegt de hoogleeraar:

Het geval had zich nu kunnen voordoen, dat de kerkeraad van Amsterdam-Zuid den band met de andere kerken had verbroken. Dan hadden de classis of de synode de leden van den uitgetreden kerkeraad niet kunnen afzetten, want de kerk oordeelt niet over degenen die buiten zijn. Maar de kerkeraad meende het recht te bezitten om zich binnen het kerkverband te kunnen handhaven, en toch de besluiten van de Generale Synode niet op te volgen. Hij verklaarde zelfs de Synode niet als wettig te erkennen, en wilde zich niet storen aan hare besluiten.

En even later:

Toen dus de kerkeraad van Amsterdam-Zuid zich verzette tegen de besluiten der Synode van Assen kon het niet anders of zij moest als een weerbarstige kerkeraad worden gestraft, en wogens openbare scheurmakerij worden afgezet.

Dit klemt te meer aangezien de Synode naar oisch van het kerkverband moest opkomen voor het recht en de vrijheid der leden, welke trouw bleven aan de heiligheden en de orde van de Gereformeerde kerken. De minderheid van den kerkeraad en de vertegenwoordigers van het getrouwe deel hadden van de Synode de handhaving van hunne rechten gevraagd.

Van Prof. Hoekstra is de volgende opmerking in hetzelfde orgaan:

Indien de boom der kennis des goeds en des kwaads een ideële, tot de wereld der gedachten behoorende werkelijkheid is geweest, dan is de hof waartoe deze boom behoorde, ook een ideële werkelijkheid geweest.

Dan is de vrucht, die aan dezen ideëlen boom groeide, ook een ideële werkelijkheid.

Dan is de hand, die deze vrucht nam, ook een ideële werkelijkheid.

Dan is het eten van die ideële vrucht ook een ideële werkelijkheid geweest.

Dan is de vrouw, aan wie deze ideële hand toebehoorde, ook een ideële werkelijkheid geweest.

In één woord, dan is heel de paradijsgeschiedenis met den hof, met Adam en Eva, een ideële werkelijkheid, een figuurlijke voorstelling.

Aan deze consequenties is niet te ontkomen.

Dr. Geelkerken zelf neemt dit standpunt niet in, maar hij wil den weg vrij maken, die noodzakelijkerwijze hierheen leiden moet.

In „De Heraut“ schrijft Prof. Kuyper allereerst over de besloten zittingen:

Te Dordt zijn alle beradslagingen over de bekende Canones in gemeine zitting gehouden; er is in deze gemeine zittingen genoeg verschil van gevoelen gebleken over menig punt; men denke slechts aan het geschil tusschen den Engelschen bisschop en Gomarus over het supralapsarisme. Maar men heeft niet getust, voordat men tot eenheid was gekomen, omdat men tegenover de Kerk niet met een verdeelde Synode wilde optreden, maar juist door de eenparigheid, waarmee de besluiten genomen werden, den indruk der beslissingen wilde versterken. En zoo heeft ook de Synode van Assen gehandeld.

Just, omdat men zoo telkens van den kant der bezwaarden de vergelijking tusschen Dordt en Assen hoort maken, heeft deze herinnering in hun eigen redeneertraan een waarde, die zij niet mogen loochenen.

Over de vraag, of men Dr. Geelkerken niet te weinig tijd gelaten heeft, merkt de hoogleeraar op:

Over deze opvatting was reeds twee jaar lang met Dr. Geelkerken gehandeld. Indien de Synode Dr. Geelkerken had laten komen, de verklaring hem had voorgelezen en terstond antwoord zou hebben gevraagd, zou dit nog geen onrecht zijn geweest. De Synode stond hem daarentegen vier dagen bedenktijd toe, en toen het antwoord er niet was, werd dit uitstel nog met drie dagen verlengd.

Van overhaasting was dus geen sprake. Alleen indien Dr. Geelkerken zelf langer uitstel had gevraagd en de Synode hem dit geweigerd had, zou dit minder heensch zijn geweest.

Maar zoo weinig was dit het geval, dat Dr. Geelkerken zelf verklaarde geen tijd van beraad noodig te hebben, maar alleen te willen wachten met zijn antwoord, totdat zijn kerkeraad mede een antwoord aan de Synode had opgesteld.

En over het verwijt, dat de leden van den kerkeraad van Dr. Geelkerken overhoord (zonder gehoorzaamheid aan vraag 112 van den Heidelb. Cat.) zijn veroordeeld, schrijft de hoogleeraar onder zeer veel anders ook het volgende:

De Generale Synode nu heeft met bijna onuitputtelijk geduld aan de afgevaardigden van den Kerkeraad gelegenheid gegeven het standpunt van den Kerkeraad uiteen te zetten. De afgevaardigden zijn gehoord en door de dogmatische en door de kerkrechtelijke Commissie. Met dit „hooren“ zijn dagen lang zoek gebracht. De Synode heeft tot het uiterste toe het hoer en weerhoor toegepast.

En ook nog dit:

Daarom heeft de Synode drie afgevaardigden naar den Kerkeraad gezonden om dezen te bewegen met de Generale Synode mede te werken en Dr. Geelkerken er toe te brengen de gevraagde verklaring af te leggen. Deze afgevaardigden hebben in den Kerkeraad op de hoogst ernstige gevolgen gewezen, die uit dit conflict konden voortkomen. En elk der ouderlingen heeft toen ten aanhoore van elke deputaten zijn standpunt kunnen uiteen zetten. Al de argumenten, die de Kerkeraadsleden meenden te moeten aanvoeren om aan het verlangen der Synode niet te voldoen, maar integendeel Dr. Geelkerken tot verzet tegen het Synodaal besluit te prikkelen, zijn „gehoord“.

In verband hiermee is voor degenen, die, totaal in strijd met de waarheid, beweren, dat de Synode „geloofvigen heeft afgesneden“ (en die dus toonen, niet te zien, het verschil in de positie van iemand als kerklid en als ambtsdrager der kerk), de volgende opmerking van Prof. Grosheide van beteekenis (in „Noord-Holl. Kerkb.“):

De broeders kerkeraadsleden zijn niet van het Avondmaal afgehoeden of onder censuur geplaatst. Dat laatste zou in geen geval zonder vermaningen te laten voorafgaan kunnen zijn geschied.

Merkwaardig is, dat zoowel degenen, die bezwaar hebben tegen het aanstands volgen van de afzetting van den kerkeraad, als degenen, die dezen maatregel als te overijld verdedigen, zich op denzelfden auteur beroepen: Prof. Rutgers. Eerst verwijst Dr. W. A. v. Es naar hem, als hij herinnert aan een bepaald geval (Leenhof):

Ook Leenhof, predikant te Zwolle in het begin der 18e eeuw, was door de Overijsselsche Synode van 1708 afgezet, maar werd door zijn kerkeraad gehandhaafd. „En toch“, om de eigen woorden van Prof. Rutgers aan te halen, „hij dat alles is er nooit door iemand ook maar van gesproken, dat de Zwolsche kerkeraad moest gecensureerd of ter zijde gesteld worden: dat is niet alleen nooit vastgesteld, maar ook nooit ter sprake gebracht zelfs niet met een enkel woord. „Is zulks denkbaar“, vraagt Prof. R., „wanneer dit middel destijds evenzeer voor de hand gelegen had, als dit thans in het Herv. Kerkgenootschap het geval is? Vooral omdat dit zooveel eenvoudiger zou zijn geweest, dan al die besluiten, ontfrent tijdelijke buiten werkingstelling van het Kerkverband.“ (blz. 17.)

Terwijl Prof. Bouwman in „De Bazuin“ zich eveneens op Prof. Rutgers beroept:

Dat de kerkeraad, die weigerde mede te werken tot de uitvoering van het besluit der Synode, moest worden gestraft is buiten kijf. Prof. Rutgers schreef in zijne „Verklaring van de Kerkordening“, uitgegeven door Dr. J. de Jong (bl. 86): „Nu zou een kerkeraad, die niet medewerke, zelf in staat van beschuldiging komen. Wanneer de kerkeraad zich verzetten ging, dan zou hij later zelf een schismatische kerkeraad worden en in kerkelijke behandeling komen. Gaf hij niet toe, dan zou dit leiden tot conflict, tot zijne afzetting en tot aanstelling van een nieuwen kerkeraad“. En elders (bl. 107): „Presseert de zaak, dan kan er een buitengewone Classe bijengeroepen worden.“

Dat het geval-Leenhof heel wat anders is, dan de kwestie-Geelkerken behoeft geen nader betoog, ook al, als men overweegt, wat Prof. Bouwman in het bovenaangehaalde citaat zeide. Overigens is de argumenteering van 2 zijden uit Prof. Rutgers wel een aanmaning tot voorzichtigheid aan het adres van hen, die op rumoerige vergaderingen al lang alles van de zaak begrepen hebben.

Van Dr. A. Kuyper lezen we in de „Geref. Kerkb. v. Rotterdam“:

Er zijn kringen waarin verteld wordt, dat de Synode een nieuw dogma heeft afgekondigd en een bepaalde exegese heeft vastgesteld.

Er zijn zelfs brieven naar de Synode geschreven, om haar te waarschuwen dit niet te doen.

Wij zien voor zulke beschouwingen geen justen grond. Met de grootste aandacht hebben wij het mogelijk werk dat de Synode zoo ernstig gericht, gevolgd, maar wij hebben niet bespeurd, dat er een exegese is vastgelegd, evenmin, dat er een nieuw dogma is afgekondigd.

De Synode heeft uitgesproken dat de geschiedenis in Genesis II en III ons geopenbaard, waarheid is, dat wat in die hoofdstukken ons wordt medegedeeld werkelijk alzo gebeurd is. Maar dat is geen exegese vastleggen.

En een nieuw geloofsartikel is ook niet aan onze Confessie toegevoegd. De Synode heeft de bestaande belijdenis gehandhaafd.

De slang en het slangenzaad.

De v. Selms schrijft in „De Zondagsbode voor Nijmegen en omstreken“ een niet al te zelfstandig artikelje (hij citeert tenminste nog al druk uit Prof. Buytendijk's artikel, dat hij verzwijgt); het zou niet de moeite loonen, er op in te gaan, als niet velen, ook onder wie niet studeeren, moeite hadden met de kwestie, die hem, ondanks zijn studie, nog niet duidelijk werd.

De v. Selms beweert dan, dat hij in den trein een Synodegetrouwe (hij noemt hem M. L.), aldus heeft overtuigd van de onzaglijke misdaad van Assen:

Ik zei: „U hebt gezegd, dat wij Genesis 1-3 letterlijk moeten aanvaarden; anders randen wij de waarheid van de Schrift aan“. M. L. knikte toestemmend. „Mag ik u dan iets vragen?“ zei ik. „u kent toch ook den tekst uit Genesis 3:15: „Ik zal vijandschap zetten tusschen u en deze vrouw en tusschen uw zaad en

haar zaad; datzelve zal u den kop vermorzelen“. Dat beteekent een belofte, dat Jezus Christus eenmaal komen zou om... ja, om wat, om slangenjes den kop te vermorzelen!“ „Neen“, zei M. L., „om de zonde te niet te doen“. Ik hoogst verbaasd: „Wat zegt u: de zonde, de zonde! Maar dat staat er niet. Er staat letterlijk: zaad van de slang, dat is nakomelingen van de slang en dat zijn toch niet anders dan slangen en slangenjes. Nu gaat u op eens vergeestelijken en niet letterlijk verklaren en nu doet u niet anders dan Dr. Geelkerken en dus moet u er ook uit!“

Het is toch jammer, dat deze dominee zoo weinig heeft gestudeerd. Hij heeft nog niet begrepen, dat de vraag in Assen niet was, of er (gelijk bij andere messiaansche profetieën) al dan niet een messiaansche zin ligt in het verhaal, zoodat het feitelijk gebeuren wordt opgeheven tot hooger plan, maar dat de vraag hierover loopt, of dit feitelijk gebeuren zelf in de lucht hangt, ja, dan neen. Hij begrijpt niet, waar het geding over liep. En dat is de eerste trein-jammer. Maar de tweede is, dat hij, afgedacht van Assen, ons voor het vraagstuk plantst, of hij wel aan exegese ooit deed. Wat moet toch De v. S. beginnen met de profetie? Als hij niet anders kan uitleggen dan naar deze „methode“ (zullen we maar zeggen), dan is hij vast en zeker de grootste mechanisch-gebundene, zoo vaak hij adventisteksten uit het O. T. behandelt. Laat men toch liever zich niet blameeren, door te doen, alsof er nu heelemaal geen theologie meer is. Heeft De v. Selms wel eens in Valeton gelezen? En in „Tekst en Uitleg“?

Mechanisch of organisch?

In aansluiting met hetgeen ik in een vorig nummer opmerkte, geef ik hier een gedeelte van een artikel van W. uit het blad van de aan de Synode trouw gebleven kerkleden van Amsterdam-Zuid. Het handelt over een der door Dr. Geelkerken uitgegeven leuzen: mechanische binding of organische vrijheid:

Sterker nog springt de onjuistheid van de geponeerde stelling, alsof de Synode op het standpunt van een „mechanische binding“ zou hebben gestaan, in het oog, wanneer we de gedachten, door Dr. Geelkerken verdedigd, even bezien.

Hij toch poneerde tweërlei: a. dat het paradijs geographisch aanwijsbaar was, en de boomen aldaar zintuiglijk waarneembaar, b. dat het mogelijk moet geacht worden, dat de kennis des goeds en des kwaads zintuiglijk niet waarneembaar was.

Bij deze opvatting heeft de tekst in Gen. 2:16 en 17, „van allen boom dezès hofs zult gij vrijelijk eten, maar van den boom der kennis des goeds en des kwaads, daarvan zult gij niet eten“, een betekenis, die ons denkvermogen ontgaat. Immers, hoe kan ik dan de vergelijking tusschen die boomen mogelijk achten? Hoe kan ik verstaan, dat de zintuiglijk waarneembare vrucht wordt vergeleken met de zintuiglijk niet waarneembare? Wat is hier de zin van den zin?

Nu zegge men niet: „dat is scholastiek“. Neen, het gaat hier om een algemeen menschelijke denkvet; een wet, die zoowel Westersch als Oostersch is. Een regel, die eenvoudigen en geleerden niet ongestraft overtreden. Een regel, die zelfs niet in de voorstelling van mythen en sagen wordt voorbij gezien. Wanneer ik zeg: „van alle boomen moogt ge eten, maar van dien boom niet“, dan bedoel ik, indien de eerste boomen zintuiglijk waarneembaar zijn, ook de laatste zintuiglijk waarneembaar voor te stellen. Een andere voorstelling kan alleen aanwezig zijn bij iemand, die tegen een denkvet zondigt.

Stel u een oogenblik, dat de Schrijver van Gen. 3 (die trouwens in Gen. 3 Eva laat zeggen, dat de boom der kennis „in het midden van den hof“ is) werd geïnspireerd volgens de mechanische opvatting, dan is een ingaan tegen menschelijke redeneerwetten (ten formeele) mogelijk. Maar voor den Bijbelschrijver waren alle boomen in den hof vergelijkbare en overeenkomende grootheden krachten de wet, ook van zijn denken. Bij de mechanische Schriftbeschouwing en inspiratie-opvatting zou de gedachte van Dr. G. misschien te verdedigen zijn: Bij de organische opvatting nimmer. Omdat God de beschrijving van het gebeurde in den hof, door het instrument van den geest van dien schrijver heen, aan zijn volk wilde bekend maken. En de geest van dien schrijver kon niet zondigen tegen de formeele denk-wetten.

Zoo ligt de dwaling van het mechanisch opvatten van de inspiratie en de wording van den Bijbel niet aan de zijde van de Synode.

Wij meenen ook, dat het loovaren met de termen „mechanisch“ en „organisch“ meer dient om indruk te maken, dan om het debat te verhelderen.

En wat Dr. G. „scholastiek“ noemt, lijkt ons juist precies het tegendeel ervan.

Prof. Buytendijk's artikel.

Van onderscheiden kant is gereageerd op het befaamde artikel van Prof. Buytendijk in „De Telegraaf“:

Merkwaardig is, dat de „Hervorming“ (modern) er wat de quintessence betreft, niet over te spreken is, omdat het blad van meening is, dat de kwesties door Prof. B. niet zuiver gezien en gesteld worden, en dat hij dus in strijd komt met de Geref. gedachte, die hij toch zeide te willen bewaren. We lezen (weer van de Hand van M. C. v. Moutik Broekman):

Toch komt het mij voorshands onbillijk voor, wat hij van de Synode in dezen zegt, terwijl ik hem persoonlijk als Gereformeerde man niet kan begrijpen. Persoonlijk als Gereformeerde man niet kan begrijpen. De Synode van een Confessioneele Kerk anders handelen dan zij deed, werd zij door de gebondenheid der geloovigen aan een Confessie niet gedwongen om de